

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

אב התשפ"ה
מפטיר אַנְכִי אַנְכִי (ישעיה נא)

פרשת שופטים

עלון פרפראות בפרשה וחיידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשת שופטים 97 פסוקים = זמן, בן אדם.

מראש חודש אלול ואילך הם ימי הרחמים והסליחות וימי רצון - בן אדם מה לך נרדם קום קרא בתחנונים.
בפרשת ראה 41 מצוות, מתוכן 14 מצוות עשה ו-27 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

עשה: מינוי שופטים ושוטרים • לשמוע בקול ביי"ד • מינוי מלך • שיכתוב המלך ס"ת • מתנות זרוע לחיים וקניבה • הפרשת תרומה גדולה • ראשית הגז • עבודת הכהנים במשמרתם • לשמוע דברי הנביא • להכין ערי מקלט • לעשות לעדים זוממים כאשר זממו • למשוך כהן למלחמה • מלחמת הרשות • עגלה ערופה. **לא תעשה:** שלא לטעת אילן במקדש • שלא להקים מצבה • שלא להקריב קרבן בעל מום • שלא להמרות פי ביי"ד • שלא למנות מלך שאינו יהודי • שלא ירבה המלך סוסים • שלא לשכון במצרים • שלא ירבה המלך נשים • שלא יהיה לשבט לוי נחלה • שלא יטול שבט לוי מביזת הארץ • שלא ירבה המלך כסף וזהב • שלא לקסום • שלא לכשף • שלא לחבור חבר • שלא לשאול באוב • שלא לשאול בידעוני • שלא לדרוש אל המת • שלא להתנבא לשקר • שלא להתנבא בשם ע"ז • שלא להימנע מלהרוג נביא שקר • שלא להשיג גבול • שלא לחתוך דין עפ"י עד אחד • שלא לרחם על המזיק בדיני קנסות • שלא לערוץ מפני האויב במלחמות • שלא להחיות משבעה עממין • שלא להשחית אילני מאכל • שלא לעבוד בנחל איתן.

ר' יהושע בן קרחה אומר ארבעים יום עשה משה בהר קורא בדת מקרא ביום ושונה בדת מקרא בלילה, ולאחר ארבעים יום לקח את הלוחות וירד אל המחנה ובשבעה עשר בתמוז ושביר את הלוחות והרג את לייטי ישראל ועשה ארבעים יום במחנה עד ששרף את העגל וכתו כעפר הארץ והרג את כל אשר נשק לעגל והכרית ע"ז מישאל והתקין כל שבט במקומו, ובראש חודש אלול אמר לו הקב"ה (שמות כד, יב) **עֲלֵה אֵלַי הַיּוֹם** והעבירו שופר במחנה, שהרי משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר עבודת כוכבים ומזלות והקב"ה נתעלה אותו היום באותו שופר, שנאמר (תהלים מז, ו) **עֲלֵה אֱ-לֹהִים בְּתִרוּעָה**, ועל כן התקינו חכמים שיהיו תוקעים בשופר בראש חודש אלול בכל שנה ושנה. (פרקי דר"א פמ"ו)
כי השופר הציל את ישראל מהחטא, וחודש אלול הוא חודש המעותד לתשובה, שהוא החודש האחרון מהשנה, וקודם ימי הדין. וחכמי המוסר רמזו עליו מקרא ד'**אֲנִי לְדוֹדֵי יְדוּדֵי לִי** שהראשי תיבות 'אלול', כלומר: שעתה העת שיהיו כל מחשבותי לדודי, וכשעשה כן אז גם 'דודי ל', שישגיח עלי לטובתי. וגם השופר מסוגל לתשובה, כדכתיב (עמוס ג, א) **אִם יִתְקַע שׁוֹפֵר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחְרְדוּ**. (ערוך השולחן תקפ"א א)
אֲנִי לְדוֹדֵי יְדוּדֵי לִי (שה"ש ו, ג) סופי תיבות של ד' תיבות הללו המה ד' יודין. בגימטריא ארבעים, מרמזין לארבעים יום שהיה משה בהר לקבל לוחות האחרונות מן ראש חודש אלול עד יום הכפורים, והמה עד היום ימי רצון. (בני יששכר אלול א בשם השל"ה מסכת ר"ה)
והאר"י הקדוש שחשב שנים עשר החדשים כנגד שנים עשר השבטים, חשב חודש אלול כנגד שבט גד והוא על פי שאמרו (בראשית רבה ע"א ט) 'בא גד' בא מי שעתידי לגדוד משתיני של אומות העולם ומנו אליהו. והיינו שחודש זה הוא כנגד נפש זה שהוא יגלה כל התורה שבעל פה שיכול לגלות בעולם הזה, כמו שמצינו (מנחות מ"ה). פרשה זו אליהו עתיד לדורשה, וכן 'תיקן' ר"ת של תשבי יתרון קושיות והיות. (פרי צדיק לר"ה אלול א)
והא-להים אנה לידו ושמתי לך מקום וכו' (שמות כא יא) ר"ת **אלול**, הכוונה ברמז הזה, אפילו האדם אינו מכיוון, הנה האלוקים מזדמן לידו באלול מקום אשר ינוס שמה, היינו הרהורי תשובה המעוררים אותו מן השמים, סופי תיבות אלו הארבעה תיבות בגימטריא **אם**, רמז מקום התשובה אימא עילאה מסוגל להשיג בחודש הזה, והוא המקום אשר ינוס האדם, ברוך המגיד מראשית אחרית (ישעיה מז, י), הגיד בתורתו זמן הניסה בראשי תיבות, והגיד באחרית התיבות מקום הניסה. (בני יששכר אלול א טז)

שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר י-הוה א-להיך נתן לך לשֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים אֵת הָעָם מִשְׁפַּט צְדָק. (טז יח)

בתחלת חודש אלול קורין תמיד סדר **שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ** וכו' שזהו התחלת התשובה ועיקרה אשר הבעל תשובה מחוייב להושיב שופט ושטר אצל כל שעריהו והיינו כל החושים אשר המה שערים באדם שפתחם הבורא יתברך שמו להשתמש עמהם. כגון עינים ואזנים וחוטם ופה וראש הגויה, מחוייב האדם להושיב הדעת לשופט, ואצל כל שער ישפוט בצדק את אשר ישתמש בחושים ואת אשר יניח. ושטר הוא את אשר יעניש את העובר, כמו כן יושיב האדם שוטר את אשר יעניש, היינו אם יזדמן אשר יסתכל בעיניו בדבר האסור או ידבר בפיו את אשר לא ירצה לה', יקבל על עצמו עונש הן בממון לצדקה והן בגוף בסיגוף ותענית וכיוצא [וכמו שנהגו תלמידי הרמ"ק ז"ל ראשית חכמה שער הענה פ"ג] וזהו עיקר גדול לתשובה. (בני יששכר אלול מאמר א אות י)

שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ ר"ת **תלבש**, וסופי תיבות בגימטריא 120. לומר לך שעל ידי ששמים עליו שופטים ושוטרים בשביל עשיית המצוות, יזכה לחלוקא דרבנן שהוא סוד האור הנזכר, וכל בי דינא בדלין מניה, וקודשא בריך הוא אתרעו ביה וקרי עליה (ישעיה מט א) ויאמר לי עבדי אָתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר קָדַם אֲתָפָאָר. (מנחת יהודה בשם פנים חדשות)

צְדָק צְדָק תִּרְדָּף לִמְעַן תִּחְיֶה וְיִרְשַׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר י-הוה א-להיך נתן לך. (טז כ)

צְדָק צְדָק בגימטריא **למשיה** (388), כי בזכות הצדקה זוכה לימות המשיח שנאמר (ישעיה א כז) צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשִׁבְיָהּ בְּצְדָקָה, כלומר אעפ"י ששב האדם מעבירות שבידו צריך ליתן צדקה כמו שארז"ל (ברכות ו: אגרא דמעניתא - צדקתא. וירששת אותיות ותשרי, רמז שיתן צדקה קודם תשרי כדי שיחתום אותו הקב"ה לחיים, וזהו **למען תחיה**. ד"א **צְדָק צְדָק תִּרְדָּף לִמְעַן תִּחְיֶה** זהו שאמר הכתוב (משלי י ב) **וּצְדָקָה תַצִּיל מִמָּוֶת**, כמו עובדה דברתיה דרבי עקיבא (שבת קנז:) וכעובדא דשמואל ואבלט (שם) וכמעשה בנימין הצדיק (בב"ב יא). **צְדָק צְדָק תִּרְדָּף** וסמך ליה **לא תטע לך אשרה** כי הנותן צדקה לשאינו הגון כאילו נטע אשרה כדאמרין (בב"ב ט: מאי דכתיב (ירמיה יח כג): **וַיְהִי מִכְשָׁלִים לְפָנָי, בַּעַת אֶפְדָּ עֲשֵׂה בְהֵם? אָמַר יְרֻמָּה לְפָנַי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוּ שָׁל עוֹלָם, [אפילו] בְּשַׁעַת שְׁכּוּפִין אֵת יְצָרְךָ וּמְבַקְשִׁין לַעֲשׂוֹת צְדָקָה לְפָנָי, הַכְשִׁילִם בְּבִנְי אָדָם שְׂאִינָן מְהוּגְנִין, כְּדִי שְׂלֵא יִקְבְּלוּ עָלֵיהֶן שְׁכָר.**
תמים תהיה עם י-הוה א-להיך. (יה יא) **תמים תהיה** בגימטריא **תשרי** (910), כי צריך האדם לילך בתמימות ולחדש מעשיו כנגד יום הדין, כי אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנאמר (בראשית כא יז) **בְּאֲשֶׁר הוּא שָׂם.** (רבינו אפרים)

זמני תשובה

ארבע פעמים כתבה התורה ילף וישב לביתו, יש כאן רמז לארבעה זמני התשובה שכתבו הספרים. א'. בכל ערב לפני השינה, ב'. ערב שבת, ג'. ערב ראש חודש, ד'. ערב ראש השנה, ואחר כך אנו באים לערב יום כיפור ויום כיפור לקיים מה שנאמר (ויקרא טז ל) **כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל טְהַמְתֵיכֶם לִפְנֵי י-הוה מְטַהֵרוּ.** (עבד המלך)

רק לא ירבה לו סוסים וגו' ולא ירבה לו נשים וגו' (ז טו ז) עמד שלמה המלך והחכים על גזירתו של הקב"ה ואמר למה אמר הקב"ה ולא ירבה לו נשים לא בשביל שלא יסור לבבו אני ארבה ולבי לא יסור אמרו רבותינו באותה שעה עלתה אות יו"ד שבי'רבה' ונשתטחה לפני הקב"ה ואמרה רבון העולמים לא כך אמרת אין אות בטלה מן התורה לעולם הרי שלמה עומד ומבטל אותי ושמה היום יבטל אחת ולמחר אחרת עד שתבטל כל התורה כולה. אמר לה הקב"ה שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטליו וקוצה ממך איני מבטל. (שמות רבה ו א)

לכאורה קשה והלא כמה גדולים בישראל עברו על מצות ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ, ולא עלו אותיות המצוות ההן לקטרג לפני הקב"ה שהתורה תבטל על ידם? ויש לומר שכל זמן שיש יהודי אחד בעולם המקיים מצוה זו הרי אין המצוה בטלה מישראל, אבל מצות **לא ירבה** רק המלך מצווה עליה, ואם הוא מבטלה הרי היא בטלה ח"ו מישראל לגמרי, לפיכך עלתה האות 'ל' של **ירבה** בטענה לפני המקום ששלמה מבטלה מישראל. ולמדו חז"ל דרך ארץ שאפילו אות קטנה דיברה בשם כל התיבה **ירבה** מכיון שהיא האות הראשונה שבתביבה זו. (אזנים לתורה)

שאלות

- א. **שום תשים עליך מלך אֲשֶׁר יבחר י-הוה א-להיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אֲשֶׁר לא אחיך הוא.** (ז טו) מה הטעם דכתיב **שום תשים** בכפל לשון. וכן הא דכתיב **מקרב אחיך תשים** אמאי כתיב **לא תוכל לתת עליך איש נכרי**. ומכלל הן אתה שומע לאו.
- ב. **לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אֲשֶׁר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר.** (ט טו) למדנו מכאן שעד אחד שיועד בחבירו עון דבר, שאין ראוי להשביעו, שלא יקום להעיד עליו. ואם קם והעיד עליו לוקה, דשום ביש הוא דקא מפיק עליה. (סמ"ג ל"ת ר"ג) באיזה אופן רשאי להעיד עד אחד ואין בזה משום **לא יקום עד אחד**.
- ג. **ומי האיש אֲשֶׁר ארש אשה ולא לקחה ילד וינשב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה.** (כ ז) באיזה מקרה התחתן בתוך שנה ואינו חוזר לביתו. וכן בנה בית חדש ואינו חוזר מהמלחמה לביתו.
- ד. **צדק צדק תרדף למען תהיה וירשם את הארץ אֲשֶׁר י-הוה א-להיך נתן לך.** (טו ז) פרש"י – הלך אחר בית דין יפה. מה הטעם דכתיב **צדק צדק** בכפל לשון וכבר כתיב **תרדף**.
- ה. **וענו ואמרו ידינו לא שפכה [שפכו] את הדם הזה ועינינו לא ראו.** (כא ז) מה הטעם דכתיב **שפכה** וקרי **שפכו**. ורמז בפרשה למאמר חז"ל (גיטין סו ב) 'דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה'.
- ז. **וענו ואמרו ידינו לא שפכה [שפכו] את הדם הזה ועינינו לא ראו.** (כא ז) מה הטעם שכל הפרשה בלשון רבים, ונצאו וימדדו וילקחו והורדו ויערפו ונגשו וירצצו עד ואתה תבער הדם הנקי מקרבך פי תעשה הישר בעיני י-הוה. שהוא לשון יחיד.
- ח. **מעשה בחסיד אחד שמתן דינר לפני בערב ראש השנה בשני בצורת, והקניטתו אשתו, והלך וקן בבית הקברות. ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו. וכו' (ברכות יח):** איתא בחז"ל דכל **חסיד אחד** הוא ר"י בר אלעאי או רבי יהודה בן בבא ואיך יעלה על הדעת שחסידים כאלו ילכו בלילה בר"ה ביחידות לבית הקברות ללון שם במקום הטומאה. ולכאורה הוי איסור של **ורדף אל המתים** (דברים יח יא). וכן **תמים תהיה עם י-הוה א-להיך** (שם יח ג).
- ט. **למען ילמדו ליראה את י-הוה א-להיו לשמר את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשותם.** (ז ט) פרש"י - **דברי התורה** כמשמרו. מה כוונת רש"י בזה.
- י. מניין שהרשעים אפילו בחייהן קרויים מתים דכתיב (יחזקאל יח) **פי לא אחפץ במוות המת**. וכי המת - מת? אלא - אלו הרשעים, שאפילו בחייהן קרויים מתים. (ירושלמי ברכות טו:). ראייה בפרשתנו שהרשעים בחייהם קרויים מתים.
- כ. **על פי | שנים עדים או שלשה עדים ימות המת לא ימות על פי עד אחד.** (ז טו) מה הטעם שבטעמי המקרא מופיע פסק בין **על פי |** ל- **שנים עדים** וכן להלן **על פי | שני עדים** או **על פי שלשה עדים יקום דבר**. (ט טו) בין בדיני נפשות ובין בדיני ממונות.
- כ. מה הטעם שבחודש אלול נוהגים לומר בכל יום מימות החול אחרי התפילה, מראש חודש אלול עד ראש השנה, עשרה מזמורי תהילים בציבור.
- ל. רמז בפרשה למאמר חז"ל (שבת י. פרש"י) דיינין מתעטפין בטליתן - כשפותחין בדין מאימת שכינה ושללא יפנו ראשן לכאן ולכאן ותהא דעתן מיושבת עליהם.
- ל. רמז בפרשה שאסור לכל אדם מישראל להתגאות.
- מ. **למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ויבניו בקרב ישראל.** (ז ט) **הוא ויבניו**. (הריות יא) שאם מת, בנו עומד תחתיו. למדך הכתוב שהמלכות ירושה, ואין צריך למשוך מלך בן מלך כי אם הראשון בלבד. מה הטעם שמשחו את שלמה המלך והוא היה מלך בן מלך. וכן את יואש, ואת יהואחז.
- ג. **והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא או אֲשֶׁר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך את האיש או את האשה וסקלתם באבנים ומתו.** (ז ה) מה הטעם שבעבודה זרה כתיב **את האיש ההוא או את האשה ההוא** ולא אמר **והוצאתם את שניהם**, כמו שאמר בנערה מאורסה דכתיב (דברים כב כא) **והוצאתם את שניהם** אל שער העיר ההוא וסקלתם אתם באבנים ומתו. ובשני המקרים הם נדונים בסקילה.
- ג. **יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה ובערם הרע מקרבך.** (ז ט) באיזה מקרה נגמר דינו למיתה בבית הדין ואין רשות להמיתו.
- ג. **פי תבא אל הארץ אֲשֶׁר י-הוה א-להיך נתן לך וירשתה וישבמה בה ואמרם אשימה עלי מלך ככל הגוים אֲשֶׁר סביבתי.** (ז יד) כתב הרמב"ם - שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך שנאמר **שום תשים עליך מלך** ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר (דברים כה יט) **תמחה את זכר עמלק** ולבנות בית הבחירה שנאמר (דברים יב ה) **לשכנו תדרשו ובאת שמה**. (הל' מלכים א א) (סנהדרין כ ב). מה הטעם שמינוי המלך צריך להיות לאחר שישבו ישראל בארץ, כלומר לאחר שילחמו עם גויי הארץ וירשו אותה ולא קודם כניסתן לארץ.
- ס. וינספו השוטרם לדבר אל העם ואמרו מי האיש הנרא ונך הלכב ילך וינשב לביתו ולא ימס את לבב אחיו פלכבו. (כ ח) כתב הרמב"ן - עשאו בעל הלכות גדולות 'מצות לא תעשה' שלא ימנע מלשוב שלא ימס את לבב אחיו פלכבו. והוא כדרך **ולא יאכל את פשרו** (שמות כח כח) מה הטעם שהאיש הנרא ונך הלכב חייב לשוב לביתו ולא אומרים לו שהרשות בידו להישאר אל לשוב לביתו.
- ע. **והיה קשבתו על פסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הפהנים הלויים.** (ז יח) כתב החינוך - **מצוה** על המלך שיהיה על ישראל לכתב ספר תורה מיוחד לו מצד המלוכה, שתהיה עמו תמיד ויקרא בו. מלבד ספר תורה אחר שמצוה עליו לכתוב ככל אחד מישראל. (תקנ) מה היה כתוב בספר התורה המיוחד של המלך. ומדוע קורא לו **ספר**.
- פ. מילה במגילת אסתר שמופיעה בפרשתנו בתרגום אונקלוס.
- צ. **פי ימצא חלל באדמה אֲשֶׁר י-הוה א-להיך נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הפהו.** (כא א) נאין וירושלים מביאה עגלה ערופה - דאמר קרא 'לרשתה', וקסבר: וירושלים לא נתחלקה לשבטים (סוטה מה ב). לכאורה אע"פ שלא נתחלקה לשבטים הרי כל ישראל היו נכנסים ויוצאים לעלות לרגל ובשאר ימות השנה גם היו משלמים נדרים ונדבות וגם אומות העולם היו באים לה לסחורה שקרויה רוכלת עמים. ייתכן והרוצח איננו תושב העיר.
- ק. מספר הפסוקים בשיר השירים מכון כנגד מה שנכשל בהם שלמה המלך. שְׁהָרִי שְׁתִּי מִקְרָאוֹת נִתְּגַלוּ טַעֲמָן, וְנִכְשַׁל בְּקֶן גְּדוֹל הָעוֹלָם. פְּתִיב: 'לא ירבה לו נשים'. אָמַר שְׁלֹמֹה: 'אֲנִי אֶרְבֶּה וְלֹא אֶסוֹר'. וּכְתִיב: 'וְהָיָה לְעַתְּ זָקֵנָה שְׁלֹמֹה נָשִׁיו הָיוּ אֶת לִבָּבוֹ'. וְכְתִיב: 'לֹא יֶרְבֶּה לוֹ סוּסִים', וְאָמַר שְׁלֹמֹה: 'אֲנִי אֶרְבֶּה וְלֹא אֶשִׁיב' (סנהדרין כא ב)
- ר. **לבתי רום לבבו מאחיו ולבתי סור מן המצוה ימיו ושמואל למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ויבניו בקרב ישראל.** (ז ט) מה הטעם שהמלך צריך אזוהרה מיוחדת כדי שיאריך ימים. ומה הטעם שהיו אומרים יחי המלך בשעה שמעמידים להם מלך.
- ר. וְהָיָה מִשְׁפַּט הַפְּהִינִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִכְחֵי הַנְּבִיחַ אִם שׁוֹר אִם שֶׁה וְנִתְּן לַפְּהֵן הַזֵּרֵעַ וְהַלְחִינִים וְהַקְּבָה. (יח ג) מה הטעם דכתיב **זכחי הנביח** בלשון רבים, והרי מצוי שיבא אחד, וכתיב **אם שור** אִם שֶׁה וְנִתְּן לַפְּהֵן בלשון יחיד.
- ו. **לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד פי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים.** (טו יט) כתוב בנביא (ישעיה א כג) שְׁרִיף סוֹרְרִים וְסַבְרֵי צְנִיבִים פְּלוֹ אֶהֱב שַׁחַד וְרָדַף שְׁלֹמֹנִים. מה ההבדל בין **שחד** לבין **שלמנים**. למה הוא צריך לרדוף אחר **השלמנים**.
- ת. **תמים תהיה עם י-הוה א-להיך.** (יח יג) מה הטעם דכתיב ת' רבתי [גדולה], מהו **עם י-הוה א-להיך**, הול"ל **את י-הוה א-להיך**.

תשובות

- א. אביו ואמו לכתחילה יהיו מישראל – וזהו שום תשים שתי שימות, אחת מצד אביו ואחת מצד אמו. על כן אמר **אֲשֶׁר יִבְחַר יְ-הוָה אֶ-לֶהֱיֶיךָ בּוֹ**, כדי לרמז על ישראל ויהנהלם בדרך ישרה. והזר ואמר **מִקְרָב אֲחֵיהֶ תְּשִׁים עֲלֶיךָ מִלֶּךְ**, שאפילו אין בו אלא שימה אחת, שאביו מישראל ואמו גויה [גיורת] כמו שמצינו רחבעם שהוא בן נעמה העמונית, אפילו הכי **תְּשִׁים עֲלֶיךָ מִלֶּךְ**. מה שאין כן אם אין בו לא זה ולא זה, אמר בו **לֹא תִּוָּכַל לָמַת עֲלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי**. (מנחת יהודה בשם אור תורה) *
- ב. בית דין שקראוהו שיבוא להעיד, רשאי להעיד, באופן שבית הדין רואה שהעם מרננים בדבר צריכים להושיב בית דין לחקור ולדרוש אם יש ממש ברינון ואם יש בזה לאפרושי מאיסורא. (עבד המלך ע"פ חקקי לב יו"ד סימן מו)
- ג. גרש את האישה וחזר ולקחה אינו חוזר מהמלחמה. דומיא דבית חדש דממעט מי שמכר בית וחזר וקנהו אינו חוזר מהמלחמה לביתו.
- ד. דיבור ובמעשה ראוי לכל אחד ואחד מישראל שיצדק בכל ענייניו. כענין שכתוב (צפניה א) **שְׂאִרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עוֹלָה וְלֹא יִדְבְּרוּ כְזָב**. א"נ הכתוב יזכר עם האנשים אשר להם הריב ויזהיר אותן לרדוף אחרי הצדק הן לריוח הן להפסד, וזהו כפל הלשון. (רבינו בחיי) *
- ה. ה' דברים חייב בעל הבית לאורח. אכילה שתיה לינה לוייה מתנה – דבר גדול או דבר קטן. (הרא"ש, דעת זקנים) ועוד לפי שהנפש יש לה ה' שמות: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. (כ"ר פי"ד ט) לכך נתן דוד ליואב כשהרג לאבנר ה' קללות (ש"ב ג ט) וְאֵל יִפְרַת מִבֵּית יוֹאָב זָב וּמִצְרַע וּמִחֲזִיק בַּכֶּלֶף וּנְפֵל בַּחֶרֶב וְחָסֵר לֶחֶם. (הרוקח) *
- ו. יְדִינוּ לֹא שִׁפְכָה - ר"ת לוייה אכילה שתיה פרנסת כל הדרך. (רבינו אפרים)
- ז. וְהִתְהַ עֲמֹו וְקָרָא בּוֹ פֶלֶל יָמֵי חַיָּיו (ז' ט) פתח בלשון נקבה וְהִתְהַ וסיים בלשון זכר וְקָרָא בּוֹ, כתיב בו ולא בה, לומר בו בספר דייקא ולא בעל פה. רמז שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה. (משך חכמה) וכ"כ האבן עזרא - וְהִתְהַ עֲמֹו התורה, וְקָרָא בּוֹ בספר. זכות אפילו יחיד בתורה ובמצוות כאילו בזכותו מציל את כל ישראל. מה טעם 'וְיָאָב על הַצָּבָא'? מִשׁוּם ד' יָדוּד עֲשֵׂה מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה לְכָל עַמּוֹ' (ש"ב ח) פרש"י 'אילמלא דוד שהיה עוסק בתורה לא עשה יואב מלחמה אבל זכותו של דוד עומדת לו ליואב במלחמותיו של דוד. (סנהדרין טז), זהו (ישעיה ג) **אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פָרִי מַעַלְלֵיהֶם יֵאָכְלוּ**. (הרוקח, רבינו אפרים) *
- ח. חלום היה - מתוך הרהורו שהרהר אותה הלילה בענין הפרנסה של עולם הזה. לפי שהיה דרכו כל לילה לישן מתוך הרהור דברי תורה, ולא היה נותן על לבו ענייני עולם הזה כלל, ורק אותה הלילה הקנטה שהקניטתו אשתו בשביל הפרנסה, היא היתה סבה שהרהר בענין הפרנסה של עולם הזה, ולכן מכה אותם הרהורים שלו הראו לו מן השמים מראה החלום הזה. (מהרש"א בשם הריטב"א, בן יהודע שם) *
- ט. טעמא דקרא אל תדרוש – היינו אל תכניס בה שום פלפולים וכוונות צדדיות, שהרי אפילו שלמה המלך נכשל כשדרש טעמא דקרא, אמר 'אני ארבה ולא אסור'. ומהו לְמַעַן יִלְמַד, צריכים הרבה ללמוד כדי להבין את ה'פִּמְשָׁמְעוּ'. (מדשן ביתך בשם רבי יהושע טרונק מוטנא)
- י. **יִמִּית הַמֵּת** (ז' ו) מלמד שהרשעים נקראים מתים בחייהם. (הרוקח) שהרי הוא חי וקראו הכתוב מֵת. *
- כ. כתבו את עדותם בכתב אין זו עדות. ודין זה נוהג הן בדיני ממונות והן בדיני נפשות. והפסק בא למעט **עַל פִּי דוּקָא** (אזנים לתורה).
- כא. כִּפְרָ בְּגִימְטְרִיא 300. כדי לסיים אמירת כל ספר תהלים פעמיים קודם ראש השנה. (מטה אפרים או"ח תקפא ח)
- לב. **לֹא תִפְרֹו פָּנִים** (טז יט) מכאן רמז לעטיפת הדיינים שצריכין לישב מעוטפין בטליתן כדי שלא יסתכלו אנה ואנה ותוך כך לא יבואו להטיה. (רבינו אפרים)
- לד. **לְבַלְתִּי רוּם לְכַבּוֹ מֵאֲחֵיו** (ז' פ) רמזה התורה כאן איסור הגאווה שימנע המלך מלהתגאות ורוממות הלב וכל שכן לאחרים שאינם ראויים לכך. (הרמב"ן)
- מ. מחלוקת היתה בין אדוניהו לבין שלמה דכתיב (מ"א א) **וְאֲדֹנִיָּה בֶן חַגִּית מִתְנַשָּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ**, לפיכך נמשח. ואת יואש, מפני עתליה. ואת יהואחז, מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים. דרשו חז"ל בזמן ששלום על ישראל, כלומר השלום בישראל הוא שהמלכות ירושה ואינו צריך משיחה. אבל אם נפלה מחלוקת בישראל ואינן מסכימים מי ימלוך, אותו שהכל מסכימים להמליכו צריך משיחה. (רבינו בחיי, ויקרא רבה י ח)
- נ. גדונים ביום אחד – בנערה מאורסה כיון שעל ידי שניהם נעשתה העבירה, לכך כתיב **וְהוֹצֵאתֶם אֶת שְׁנֵיהֶם**. לעומת זאת בעבודה זרה אע"פ שעבדו שניהם עבודת גילולים יוציאו את האיש או את האישה בנפרד דהיינו ידונו אותם בפני עצמם כל אחד ביום אחר, לא ביום אחד, לכך כתיב **אֶת הָאִישׁ הַהוּא או את האשה ההוא**. (משך חכמה)
- נד. נקטעה יד העדים אחרי שנגמר דינו פטור, כגון שברח ונתפס לאחר זמן. שנאמר **יַד הָעֵדִים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֵאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ**. ואין רשות ביד העם להמיתו. בד"א בשאר מחוייבי מיתות בית דין חוץ מן הרוצח אבל הורג נפש שנגמר דינו רודפין אחריו בכל דבר וביד כל אדם עד שממיתין אותו. (רמב"ם הלכות סנהדרין י ח) (אזנים לתורה) *
- נו. נחלת ה' ניתנה לשבטים על פי ה'. כדי שלא תיגרע הנחלה שנתנה על פי ה' נצטוו ישראל להמליך עליהם מלך רק לאחר שיכבשו את הארץ. כתוב בגמרא (סנהדרין כ:) **אוֹצְרוֹת מְלָכִים – לְמִלְכָּה, וְשָׂאֵר בִּינָה שְׁבוּזִין – מְצַדָּה לְמִלְכָּה וּמְצַדָּה לְעַם**. מלך שיוצא למלחמה אם בזו העם שלל, חצי יתן לעם וחצי למלך, אם כן היה אותו מלך לוקח חצי מהקרעות שנכבשו. (תפארת יהונתן)
- ס. סכנה היא לכלל כולו – כמו מצינו אצל אלישע (מלכים ב) **וַיֵּאמֶר נַעֲרֹ אֶלְוִי אֵתָה אֲדֹנָי אֵיכָה נַעֲשֶׂה**. ויפקח י-הוה את עיני הנער וירא והנה הקר **מְלֹא סוּסִים וְרָקָב אִישׁ**. פירש הרד"ק 'לחזק לבו שלא יפחד'. והרי חיל ארם הוכה בסנורים והיו הולכים בחושך ומפני הוצרך הנער לנס לפי שכל זמן שהיה נערו במצב פחד אף אלישע עצמו בסכנה. לפיכך הירא ורך הלבב חייב לשוב לביתו כי הוא מהווה סכנה לכלל כולו. (מדשן ביתך בשם שיחות מוסר שופטים)
- ע. עשרת הדברות בלבד היה כתוב בספר התורה של המלך. ולפי שיש מאל"ף ד-אֲנָכִי י-הוה א-לֶהֱיֶיךָ עד וְכָל אֲשֶׁר לְרַעְיָה תִרְגַּל אותיות כנגד המצוות קרוי ספר תורה. (הרא"ש) *
- פ. פתִּשְׁגֶן - כתיב במגילה הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה. וכתיב בפרשתנו (ז' יח) **וְכָתַב לּוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת תְּרַגֵּם** אונקלוס - וַיִּכְתּוֹב לִיָּהּ וְתִפְתָּשֶׁן אוֹרְיָתָא. (הרש"ש מביא ראיה מהתרגום שהמלך היה כותב רק את ספר המצוות המקוצר ולא את כל התורה)
- צ. צרי עין גורמים לעגלה ערופה - שְׁנַאֲמֵר: 'וְעַנּוּ וְנִאֲמְרוּ יְדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה'. וכי על לבנו עֲלֵתָה שְׁוֹקְנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵם? אֵלָּא, לֹא בָּא לְיָדֵינוּ וּפְטַרְנוּהוּ, וְלֹא רָאִינוּהוּ וְהִתְנַחֵנוּהוּ. לֹא בָּא לְיָדֵינוּ וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא מִזְנוּת, לֹא רָאִינוּהוּ וְהִתְנַחֵנוּהוּ בְּלֹא לְוִיָּהּ. (סוטה לח ב) לכן אין ירושלים מביאה עגלה ערופה לפי שהצטיינו במצוות הכנסת אורחים כמאמרם "ל (אבות פ"ה מ"ה) וְלֹא אָמַר אָדָם לְחַבְרוֹ צַר לִי הַמְּקוֹם שְׂאֵלִין בִּירוּשָׁלַיִם. וכמו שאברהם אבינו היה מכניס אורחים בלב שלם ונפש חפצה ועובד אותם מעדום, ככה היו בניו יושבי ירושלים מכניסים אורחים מפרנסי דלים **בְּיָדֵי עַמִּים נְאֻסִפּוּ עִם אֶ-לֹהֵי אֲרָרְהֶם** (תהלים מז ט). כגד שמפני זה לא אמר אדם לחבירו צר לי הַמְּקוֹם שְׂאֵלִין בִּירוּשָׁלַיִם. (נחלת אבות) (אוצר פלאות התורה) *
- ק. קי"ז פסוקים בשר השיירים – נעדר שלושה לאוים ששלמה עבר עליהם, **רַק לֹא יִרְבֶּה לּוֹ סוּסִים** וגו' **וְלֹא יִרְבֶּה לּוֹ נָשִׁים, וְכִסֶּף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לּוֹ מְאֹד** ונתחייב על כל לאו מלקות, הרי קי"ז מלקיות, על כל לאו ארבעים חסר אחת. ומי שאומרו בכל ע"ש ניצול מגיהנם. (מנחת יהודה בשם פנים חדשות) *
- קא. רבנות מְקַבְּרַת אֶת בְּעֻלָּהּ – ומקצרת את ימיהם. שְׂאֵין לָךְ פֶּלֶל נְבִיא וְנְבִיאָה שְׂלֹא קִיֶּפֶת אֲרַבְעָה מְלָכִים בְּיָמָיו שנאמר (ישעיה א א) תִּזוֹן יִשְׁעֵיהוּ בֵּן אֲמוֹץ אֲשֶׁר קִנְהָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמָיו עֲזָהוּ יוֹתָם אֲחָז וְחִנְקֵהוּ מְלָכֵי יְהוּדָה, שארבעה מלכים מתו בימיו, ושררתם היא שגרמה להם למות בקיצור ימים והוא האריך ימים מכולם. (פסחים פז) פרש"י – 'על ידי שמתנשאים ברבנותם היו מתים'. ר"ל ההתרברבות של הרב, תקברנו עם בריאת גופו, וכבודו, ושכלו, וצדקתו, כולן ימסו כמסוס נוסס עמו. (יבין אבות) וכן (סוטה יג:) אמר רבי יוחנן, למה מת יוסף קודם אחיו, מפני שהנהיג עצמו ברבנות. ומטעם זה אומרים **יָחִי הַמֶּלֶךְ** בשעה שמעמידים מלך. (מ"א א כה) (החוקני)
- קב. ראשית איברי הגוף הם ולכן נתנו לכבוד השם יתברך למשרתיו, הלחיים הם ראשית הגוף, הזרוע ראשית האברים המשתרגים מן הגוף, הקיבה ראשית המעינים. (רבינו בחיי והרמב"ן בשם הרמב"ם - מורה נבוכים ג לט)
- קג. שותפים שהביאו בהמה לקרבן קמ"ל שחייבים במתנות כהונה הַזְרַע וְהַלְחָיִים וְהַקֶּבֶת. (מדרש תנאים)
- קד. תשלומים מלשון **שְׁלֵמִים** שמשלם לו לאחר המשפט על שלפני כן הָטָה את המשפט, לכן הדיין רודף אחר הבעל דין לתבוע את גמולו על הטיית הדין. שְׂתֵד הוא בצע כסף שקיבל הדיין בטרם המשפט על מנת שִׁטְיָה את הדין. (פניני הגר"א)
- קה. תלמוד גדול שמביא לידי מעשה הלכך ת' גדולה כי תלמוד גדול והנשאר אותיות מים רמז לתורה כמ"ש (ישעיה נה א) **הוֹי כָל צִמָּא לְכוּ לַמַּיִם** וע"י התורה שנמשלה למים שהולכים למקום נמוך גם התורה לא תמצא תורת אמת כי אם בנמוכי רוח. **עַם יְ-הוָה אֶ-לֶהֱיֶיךָ** הכוונה דאפילו בלבו לא ירהר אחר מידותיו יתברך שאין מכיר בו אלא ה' תהיה תמים כי הוא בוחן לב חוקר כליות. ואמרו חז"ל שאם ח"ו אדם מישראל היה ת' יום עובר עבירות הוא נדחה לגמרי מהקדושה. ומדה טובה מרובה שאם יקדש עצמו ביותר ת' ימים אז קנה עולמו והוא דבק עם ה' תדיר וז"ש **תָּמִים תִּהְיֶה תְּלִי"ו** גדולה שאם ת' יום היה דבק מאד בה' אז תהיה **עַם יְ-הוָה אֶ-לֶהֱיֶיךָ** תדיר וה' עמו שלא יבא עוד לידי חטא. (נחל קדומים עה"ת דברים יח יג)

מקורות / חידונו *

- א. **מקרב אחיך תשים עליך מלך**. דרשו רז"ל עד שיהא אביו ואמו מישראל, וזהו לשון מקרב אחיך. ומכאן יש ללמוד שכל מי שאינו אחיך אינו ישראל, וכל מי שאינו מישראל נקרא נכרי. (רבינו בחי)
- ג. **תנו רבנן: 'אֲשֶׁר אָרִס', אָחֶד הַמְּאָרֵס אֶת הַבְּתוּלָה, וְאָחֶד הַמְּאָרֵס אֶת הָאֵלְמָנָה, וְאָחֶד שׁוֹמֵרָת יָבָם. וְאֶפְיָלוּ חֲמִשָּׁה אַחִין, וּמֵת אֶחָד מֵהֶם בְּמִלְחָמָה - כּוֹלֵן חוֹזְרִין. 'לֹא לְקַח', וְלֹא לְקַחָהּ - פָּרֵט לְאֵלְמָנָה לְפָנֶי גְדוֹל, גְּרוּשָׁה וְנִלְוֶצָה לְכֶהֱן הַדְּיוּט, מְמֹנֶרֶת וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמִמְזֹר וּלְנִתְיָן. שְׂכוּלָם הֵם עוֹבְרֵי עֲבִירָה וְחַיִּיבִים לְגַרֵשׁ אֶת נְשׁוֹתֵיהֶם, וְאִינֶם חוֹזְרִים מִן הַמִּלְחָמָה.**
- ד. **וְעַד הַקְּבֵלָה צָדֵק צָדֵק תִּרְדֹּף**, צדק המקבל מצדק תרדוף כשתשפוט צדק בבית דין שלך, וכענין שכתוב (שמות טו) תפול עליהם אימתה ופחד, אימתה ה' אחרונה שבשם המקבלת מפחד. וכן תמצא בספר הבהיר, מאי צדק צדק תרי זימני, אמר ליה דכתיב (שמואל ב כב) מנגה נגדו, צדק ראשון צדק ממש זו, שכינה, שנאמר (ישעיה א) צדק ילין בה, מאי צדק שני, זה צדק שהוא מפחיד הצדיקים, והאי צדק הוי כובע ישועה על ראשו, ואין ראש אלא אמת שנאמר (תהלים קיט) ראש דברך אמת, ואין אמת כי אם שלום שנאמר (מלכים ב כ) כי שלום ואמת יהיה בימי, עד כאן. ומטעם זה מצינו חכמי האמת שקורין לאדם המתגייר הבא לחסות תחת כנפי השכינה גר צדק. (רבינו בחי)
- צָדֵק צָדֵק תִּרְדֹּף וגו'.** בא להזהיר כשיש בעיר ב' אנשים מופלגים בחכמה ושנים אחרים גם כן חכמים אלא שאינם בסוג הראשון אל יאמר אדם כיון ששני אנשים יכולין להורות ולשפוט בצדק לא אטריח את המופלגים לישא בעול מינוי הדינות, או לצד שצריך להם טורח במינוים ימנע ויסתפק בקטנים, תלמוד לומר צדק צדק פירוש הגם שהשגת לדיינים שהם ראויים, עליך לחזור אחר היותר ראויים מהם. (אה"ח)
- צָדֵק צָדֵק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּתְחַה וּנְרִשָׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ.** אפשר לפרש במה שהגדילו בזהר שכר מזכי לחייבא דבעי למרדף בר נש למזכי לחייבא כמאן דרדיף בתר חייו וכו' ואמרו ז"ל זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן וז"ש צָדֵק צָדֵק כְּלוֹמֵר לֹא סָגִי בְּצַדִּיק לְנַפְשֵׁךְ, אֲלֵא צָדֵק תִּרְדֹּף לְהַצְדִּיק לְחַיִּיבָא, וְזוֹהוּ הַכֹּפֵל צָדֵק צָדֵק תִּרְדֹּף דִּי יִקָּא, דְּבַעֵי לְמַרְדֹּף עַל דָּא לְמַעַן תִּתְחַה חַיִּים נְצַחִים, כִּי כָל הַמּוֹכֵחַ אֶת הַרְבִּים אֵין חֲטָא בָּא עַל יְדוֹ, וְנִרְשָׁת אֶת הָאָרֶץ הִיא אֶרֶץ חַיִּים אֲשֶׁר יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ בְּהוֹרָה, כִּי כָל שְׂאֵתָה מְרַבָּה זְכוּתָה אֵתָה בּוֹנָה בְּתִים וְעֲלִיּוֹת מְרוּוֹחִים בְּג"ע כִּי אֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שְׂכָר שִׂיחָה קְלָה וְהוּא נוֹתֵן תְּדִיר חֶלֶק יְרוּשָׁתְךָ בְּאֶרֶץ חַיִּים. (פני דוד - החיד"א)
- ה. **יְדִינוּ לֹא שִׁפְכָה** כתיב בה', על ה' חומשי תורה יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז ג"ע וג"ע וש"ד. (סנהדרין עד.) (רבינו אפרים)
- ה' אצבעות לא שפכו דם הנפש שיש לו ה' שמות. כלומר אפילו באצבע קטנה לא נגענו בו. (פנחה רוא)
- ז. **לֹא עֶסֶק דוֹד בְּתוֹרָה** כו' לכאורה דה"ל אלמלא יואב לא היה דוד עושה משפט וצדקה דכתיב ויהי דוד עושה וגו' ונראה שדקדק לומר כן ממה דכתיב לכל עמו דמי שלא למד הדינין על בוריינ א"א לעשות משפט צדק לכולם שלא יכשל בהם אבל אמר דוד שהיה עוסק בתורה ולמד הדינין על בוריינ ובוזה היה עושה משפט צדק לכל עמו ולא היה נכשל וז"ש אלמלא יואב לא היה דוד פנוי לעסוק בתורה מפני הטירדא ולא היה יכול לעשות משפט צדק לכל עמו. (חידושי אגדות שם)
- ח. וענין זה של מראה החלום רמזו חכמינו ז"ל בדבריהם, באומרם וְהִלָּךְ וְלָן בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת, **עוֹלָם הַזֶּה אֲצֵל אוֹתוֹ חֲסִיד נִחְשָׁב כְּבֵית הַקְּבֵרוֹת**, ותמיד היה נזהר ונשמר לבטלי ישים מחשבותיו והרהוריו שם, שנחשבים אצלו הרהורים של עניני עולם הזה כטומאה של בית הקברות, שהאדם נשמת ובורח ממנה, ורק אותה הלילה הסיבה היא נדמה לו להניח הרהוריו שם. וטעם אחר יש בוודאי לחכמינו ז"ל שכינו זה בשם בית הקברות, ולא אמרו ראה בחלום, ועיין בספר הצל"ח ז"ל מה שכתב בזה. (בן יהוידע שם)
- י. **יִמַּת הַמֵּת** - כפל לומר המת, להעיר כי אם לא נמצאו לו עדים והתראה בן מות הוא לשמים אלא שבעדים והתראה יומת בידי אדם המת שהיה עומד למיתה בידי שמים. (אה"ח)
- ג. מי שעמד על נפשו ולא יכלו בית דין לאוסרו עד שימיתוהו במיתה שהוא חייב בה הורגין אותו ועדיו בכל מיתה שיכולין להמיתו בה מאחר שנגמר דינו ואין רשות לשאר העם להמיתו תחלה **לפיכך אם נקטעה יד העדים פטור** ואם היו העדים גדמין מתחלה יהרג ביד אחרים בד"א בשאר מחוייבי מיתות בית דין חוץ מן הרוצח אבל הורג נפש שנגמר דינו רודפין אחריו בכל דבר ובידי כל אדם עד שממתין אותו. (רמב"ם הל' סנהדרין יד ח)
- ע. **וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהָרָה וְהִיא שָׁמַיִם וְאֶתְנֶנָּה לָךְ אֶת לְחַת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרָתְךָ.** (שמות כד יב) פרש"י - כָּל שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת בְּכֻלָּל עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת הֵן. וְרַבִּינוּ סְעִדְיָה פָּרֵשׁ בְּאֲוָקְרוֹת שְׁלִסְד לְכָל דְּבָרָא וְדְבָרָא, מִצְוֹת הַתְּלִיּוֹת בּוֹ. רב סעדיה גאון, אשר חיבר 'אזהרות', הלא הן מניין מצוות התורה, בלשון חרוזים, כדי לאמרן בחג השבועות. באזהרות' אלו פירט רב סעדיה גאון, כיצד כוללים עשרת הדברות את כל מצוות התורה, ובדבריו הוא כותב, כי הקב"ה: **'בְּהִקְמָתוֹ כּוֹלְלַת בְּעֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת - תְּרִי"ג מִצְוֹת לְהוֹרֹת'**. רבינו בחי, מפרט בספרו 'כד הקמח', כי רמ"ח מצוות עשה, כלולות בשלשת הדברות שהם מצוות עשה, ושס"ה מצוות לא תעשה, כלולות בשבעת הדברות שהם מצוות לא תעשה.
- צ. וא"ת מאי איריא משום דלא נתחלקה תיפוק ליה משום דאית לן למיזל בתר רובא דעלמא כדאמר בפרק לא יחפור ואע"ג דאמר התם דביושבת בין ההרים לא אזלינן בתר רובא דעלמא וירושלים הרים סביב לה מ"מ כל ישראל היו נכנסין ויוצאין לה לעלות לרגל ובשאר ימות השנה נמי לשלם נדרים ונדבות וגם אומות העולם היו באין לה לסחורה שקרויה רוכלת עמים. וי"ל דמ"מ היו שם מקומות שלא היו מצויים כי אם יושבי ירושלים לבדם א"נ בימי חזקיה שכל ישראל היו בירושלים ולא היו באים לסחורה כך כתבו התוספות בסוף פרק מרובה. ולי נראה דסוגיא דהכא סובר דמה שהקשה בפרק לא יחפור וליזיל בתר רובא דעלמא לאו קושיא היא דפשיטא דקרובה בעינן דהא בקרובה תלה רחמנא ואי הוה אזלינן בתר רובא דעלמא לעולם היו מודדין לעיר הגדולה שבעולם ומאי דתריץ ליה ביושבת בין ההרים לפי דרכו השיבו אבל לקושטא דמלתא ליתיה וזה דרך הגמרא לתריץ דרך דחיה בעלמא אע"ג דלקושטא דמלתא ליתיה כמו שכתב הרא"ש ז"ל בפרק החולץ וכן כתבו התוס' בפרק אין דורשין וכן כתב הר"ן בנדרים סוף פרק השותפין ומהאי טעמא לא כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות עגלה ערופה חלוק זה דיושבת בין ההרים כמו שכתב בעל כסף משנה. (באר שבע - סוטה מה ב)
- ק. מי שאומר שיר השירים בכל ערב שבת ניצול מגיהנם שנידונים בה הרשעים ק"ז שעות בששה ימים. שיש בכל יום עשרים וארבע שעות, הוצא מהם ארבע וחצי שעות לשלוש תפילות, שעה וחצי לכל תפילה, נשארו מאה ושבע עשרה שעות. נמצא שנחים חמישים ואחת שעות בשבוע, סימן לדבר אֶל קָא רְפָא נָא לָהּ. (מנחת יהודה בשם פנים חדשות)
- ת. **תְּמִיּוֹם תִּתְחַה עִם יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ.** (יה יג) כתב בעה"ט - ת' גדולה שאם תלך בתמימות כאילו קיימת מאל"ף ועד תי"ו.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
 התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בכרכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת